

Píše Michal Topor

(E*forum, 25. 10. 2017)

Následující řádky mají upozornit na dvojici knih vydaných v roce 2014 klagenfurtsko-vídeňským nakladatelstvím Kitab: jako na sondy ozřejmující dosud méně reflektovaná zázemí a rezidua Musilovy tvůrčí dráhy, navíc - hlavně v prvním případě - s českým, resp. moravským akcentem.

První z nich připravil **Karl Corino** jaksi na okraj svého dlouholetého badatelského počínání soustředěného k Musilovu životu a dílu, projeveného zejména podílem na digitální *Klagenfurter Ausgabe* (2009), robustním svazkem *Robert Musil. Eine Biografie* (Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Verlag, 2003), dále souborem *Erinnerungen an Robert Musil* (Wädenswil: NIMBUS, 2010) a řadou dílčích studií, nedávno např. statí „[Z]war Freund des tschechischen Volkes aber durchaus nicht seiner Politik“. *Robert Musil und die Tschechoslowakei*, otištěnou v časopise *Studien zur Literatur der klassischen Moderne* (34, 2015/2016 - Musil-Forum). Základem kompozice útlé, zhruba šedesátistránkové knihy nadepsané *Begegnung dreier Berggipfel. Alfred, Alois und Robert Musil* učinil Corino konvolut dopisů, jež Musilův otec Alfred (1846 Temešvár - 1924 Brno), inženýr, od roku 1891 profesor brněnské polytechniky, adresoval svému synovci Aloisi Musilovi (1868 Rychtářov u Vyškova - 1944 Otryby u Českého Šternberka), bohoslovcí a posléze, počínaje druhou polovinou devadesátých let, hvězdě evropské terénní orientalistiky. Zúročil tak nanovo, koncentrovaně materiál dochovaný v pozůstalosti Aloise Musila v Muzeu Vyškovska (včetně několika dopisů, jež A. Musilovi adresovali Robert a jeho matka, „Tante Hermine“), který rozptýleně prezentoval již v biografii z roku 2003. Dopisy průběžně celé prostředkuje, provází je kontextualizujícím výkladem - pohybuje se v žánrech rodinné genealogie a literárněhistorické mikrologie -, a dalšími dokumenty písemnými i obrazovými. Pro orientaci: dědové Aloisův a Robertův byli bratři - na svět přišli počátkem 19. století ve zmíněném Rychtářově, Aloisova rodina se jej podržela, Alfredova/Robertova se mu znovu přiblížila po oklice, když se po letech strávených ve Štýrsku přestěhovala do Brna; Corino (na s. 14) upozorňuje na pseudonym „Matthias Rychtářov“, který R. Musil po válce užíval v deníku *Prager Presse* - Matthias bylo křestní jméno jeho dědečka.

Až do let Musilovy spolupráce s tímto pražským deníkem však kniha trojici drah, resp. jejich protínání nesleduje - nejstarší Alfredův dopis je z ledna 1892, poslední ze září 1918. Základní zápletku v kontaktu udržovaném napříč těmito lety lze zhruba stanovit jako proměnu Aloisovy relevance vzhledem k možnému Robertovu osudu (alespoň tedy v očích Robertových rodičů). Poté, co byl Alois v dubnu 1909 jmenován profesorem biblických studií a arabštiny na vídeňské univerzitě, zdálo se, že by mohl prospět snaze

umístit Roberta coby volontéra tamější dvorní knihovny: Alfredovy dopisy jsou odtud protkány znaky rodičovského patronátu a dlouho také záznamy neuskutečněných setkání obou bratřanců. V květnu 1911 se konečně znovu po mnoha letech potkali, avšak nijak povedeně a - alespoň ve sledovaném období - i naposledy. Závěrečný sled Alfredových dopisů patří měsícům, kdy státní rámec Alfredovy i Aloisovy loajální služby spěje ke svému rozpadu: Alfred tematizuje své nemoci a starost o výši penze, Alois - znalec tureckých poměrů - krom jiného připravuje cestu mladého císařského páru do Konstantinopole. Poválečných drah si Corino všimá již jen letmo (Alfred zanedlouho umírá v Brně, Alois se - na rozdíl od Roberta - stěhuje z Vídně do Prahy) - jen letmo Corino připomíná *Prager Presse* jako společnou platformu Roberta a Aloisova veřejného vystupování.

Corino je přítomen i v druhé z knih, avizovaných v úvodu. Její autorka **Regina Schaubig** totiž svazek nazvaný ***Der Dichter im Dienst des Generals. Robert Musils Propagandaschriften im Ersten Weltkrieg*** vyztužila dvěma texty, jimiž Corino svého času (1973, resp. 1988) předjal její práci. Kompozice knihy odpovídá tezi načrtnuté ve vstupní kapitole: v korpusu Musilových textů existuje vydatná oblast, jež často zůstává stranou snah o porozumění Musilovu dílu (ostatně v souladu s jeho mlčením v tom směru) jako cosi cizorodého, ne-vlastního, je různě upozadována, marginalizována, přitom de facto nečtena. Tou oblastí je armádní propagandistická publicistika z let první světové války, kdy Musil nejprve - od léta 1916 do dubna 1917 - redigoval bolzanské (*Tiroler Soldaten-Zeitung*), od jara 1918 pak vedl redakci podobně orientovaného listu existujícího v několika jazykových mutacích (*Heimat, Ůzenet, Domov* atd.). Autorka je přesvědčena, že texty této provenience s podstatnými složkami Musilova díla a vůbec životního habitu (zřetel k Bourdieuově terminologii je explicitní) v nejednom bodě souvisejí a je třeba je zohlednit, vzdor řadě potíží - počínaje nejistotami, co se jednoznačné atribuce těchto textů týče. Argumentuje jednak výkladem, tvořícím zhruba první třetinu knihy (problému a dějinám atribuce je věnována jeho závěrečná partie), jednak edičně: ostatek svazku - krom zmíněných Corinových statí a závěrečného bibliografického přehledu Musilovy válečné publicistiky (s odlišujícím výčtem dubií) - spočívá ve výběrovém, nicméně hutném zpřístupnění válečných článků.

Tezi o trvalejším militárním těžišti Musilova habitu autorka podpírá poukazy rázu vnějšně biografického (k institucionálně vojenským aspektům Musilova vzdělání a další dráhy), především pak konstrukcí ideových (filozofických a politických) momentů, jež danou souvislost umožnily, resp. s ní korespondovaly. Jedním z pozoruhodných míst autorčina výkladu je např. evokace Musilova bolzanského, patrně nijak konfliktního, ba pravděpodobně spíše konvenujícího redakčního soužití s polním maršálem Alfredem Krausem, jemuž (*Tiroler Soldaten-Zeitung*) sloužily k propagaci specifických politických názorů (mj. averze vůči parlamentarismu) a jenž v roce 1917 pro Musila vymohl ocenění rytířským křížem řádu Franze Josefa: Ještě počátkem 1938, nedlouho před odchodem do Curychu, se Musil Krausovi - mezitím členu NSDAP, poslanci říšské rady a brigádnímu veliteli SA - dopisem přihlásil, žádaje o pomoc ve věci své penze, jako někdejší podřízený: „Ich habe als Landsturmmoffizier unter Ihnen sowohl

an der Front gedient als auch beim Kommando der Heeresgruppe Erzherzog Eugen, wo ich Herausgeber der ‚Soldaten Zeitung‘ gewesen bin, die immer in einer sehr freimütigen Weise und, wenn ich nicht irre, in Ihrem Sinne für den engsten Anschluß an Deutschland eingetreten ist. Ich bin für diese Dienstleistung als Oberleutnant mit dem Ritterkreuz des Franz Josef Ordens ausgezeichnet worden und vorher für tapferes Verhalten vor dem Feinde mit dem Signum laudis“ (s. 60–61). Doklady autorka shledává napříč Musilovými texty různé žánrové povahy (včetně deníkových zápisků a fragmentů, náčrtů a variant, publikovaných nejednou teprve v rámci klagenfurtské digitální edice Musilova díla) především z let válečných a těsně okolních, také s odbočkami do pozdějšího světa románu *Muž bez vlastností*, jenž podle ní leccos – ačkoli v ironických inverzích a scénách – podržel. Autorka zdůrazňuje Musilův – ještě předválečný – posun k politicky, ba národohospodářsky interesovanému uvažování, který se v měsících války přelil v ocenění válečného stavu jakožto situace excesivní, a tak potenciálně společensky obrodivé. Horizontem obrody přitom Musilovi zůstala císařská „Kakánie“: právě projektivní povaha této loajality je autorce klíčem k porozumění Musilově válečné publicistice jako myšlenkovému, kriticko-vedovatelskému experimentu se středem v ideji nového, po-válečného Rakúšana, resp. Rakouska.

Karl Corino: *Begegnung dreier Berggipfel. Alfred, Alois a Robert Musil*. Klagenfurt: Kitab Verlag, 2015, 72 s.

Regina Schaunig: *Der Dichter im Dienst des Generals. Robert Musils Propagandaschriften im Ersten Weltkrieg*. Klagenfurt: Kitab Verlag, 2014, 367 s.

www.ipsl.cz